

RUDEKÎ-Yİ SEMERKANDÎ'NİN SEÇME ŞİİRLERİ VE TÜRKÇE ÇEVİRİLERİ

PROF. DR. NİMET YILDIRIM *

Öz

İran'ın büyük şairlerinden Ebû Abdullâh Cafer b. Muhammed Rudekî, III./IX. yüzyıl ortalarında Semerkand'ın Rudek kasabasında dünyaya geldi. İyi bir eğitim aldı. Samanî döneminin en ünlü şairi Rudekî, İslâm sonrası Yeni Fars Edebiyatı'nın en büyük şairi olarak kabul edilir. Musikişinaslığının yanı sıra iyi bir icracı da olan, şiirlerinin birçoğu musiki eşliğinde okunan Rudekî'nin şiirdeki tarzı, kendisinden sonraki Fars şairlerinkinden farklıdır.

Divanı ile yazdığı söylenen eserleri günümüze kadar gelememiş ve ortadan kaybolmuştur. Bu arada Rudekî'nin Horasan tarzı övgü şiirinin temellerini attığı, daha sonraki çağlarda Unsurî, Muizzî ve Enverî'nin de bu tarzı devam ettirdiği unutulmamalıdır. Rudekî'nin kahramanlık şiirlerinin son derece sadeliği de dikkat çeker. Bu makalede Fars şiirinin atası olarak kabul edilen Rudekî'nin seçme şiirleri ve Türkçe çevirilerine yer verilmektedir.

Anahtar kelimeler: Rudekî, Klasik Fars şiiri, Rudekî'nin Şiirleri.

ABSTRACT

Accepted as the great poet of Iran Ebû Abdullâh Cafer b. Muhammed Rudekî was born in Benuc village of the small town of Rudek, Samarkand in the mid 9th century. He received a good education. The most renowned poet of the period of Samani, Rudeki is

* PROF. DR. NİMET YILDIRIM, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi. Email: yildirim2002@hotmail.com, Web: nimetyildirim.com.tr; nyildirim.wordpress.com.

considered as the real, greatest poet of the new Persian literature after Islam.

He is undisputedly the leader of the Persian literature in the period of Samani, especially of the praise poetry. Being a music lover as well as a good performer, his style of poetry is different from the following Persian poets, with many of his poems song in company with music. Many of his poems and Divan have disappeared, not surviving to date. In the meantime, it should be remembered that he laid the foundations of the Praise poetry of Horasan style, which was maintained by Unsurî, Muizzî and Enverî in later centuries. His heroic poems are also most apparent with their very simplicity.

Keywords: Rudeki, Classical Persian Poetry, Rudeki's Poems.

چکیده

ابو عبد الله جعفر بن محمد رودکی از شاعران بزرگ ایران در قرن چهارم هجری قمری در روستای پنج رودک در ناحیه رودک سمرقند متولد شد. رودکی یکی از مشهورترین شاعران فارسی گوی در تاریخ می باشد وی در دوران سامانی بزرگترین شاعر ادبیات فارسی بود. عصر جدید بعد از اسلام مقبول شد. رودکی بدون شک بزرگترین شاعر شعر ستایشی دوران سامانی می باشد. رودکی به دلیل آشنایی با موسیقی در شعر هایش از آن بهره می جست که این یکی از وجوه تمایز وی از بقیه شعرا می باشد. دیوان و بسیاری از اشعار از دست رفته است.

رودکی از پایه گذاران سبک خراسانی بوده که بعد از وی عنصری، معزی و انوری این سبک را ادامه داده اند. اشعار حماسی رودکی نیز که به زبان ساده سروده شده نیز دقت علاقمندان به شعر و ادبیات فارسی را جلب می نماید.

کلید واژه ها: شعر کلاسیک فارسی، رودکی، اشعار رودکی.

RUDEKÎ-Yİ SEMERKANDÎ'NİN SEÇME ŞİİRLERİ VE TÜRKÇE ÇEVİRİLERİ

İran'ın ilk büyük şairi Ebû Abdullâh Cafer b. Muhammed Rudekî, III./IX. yüzyıl ortalarında Semerkand'ın Rudek kasabasına bağlı "Benuc" köyünde dünyaya geldi. Gençliğinin ilk dönemlerinden itibaren hem

şiiirleri hem de musiki dalındaki yeteneğiyle ün kazandı. Uzun zamanlar Fars şiiirinin en ünlü şairi oluşu ve bilge kişiliğiyle her zaman ön planda oldu.¹

Musikişinaslığının yanı sıra iyi bir icracı da olan, şiiirlerinin birçoğu musiki eşliğinde okunan Rudekî'nin şiiirdeki tarzı, kendisinden sonraki Fars şairlerinkinden farklıdır. Divanı ile diğer eserleri günümüze kadar gelememiş ve ortadan kaybolmuştur. Bu arada, Rudekî'nin Horasan tarzı övgü şiiirinin temellerini attığı, daha sonraki çağlarda Unsurî, Muizzî ve Enverî'nin de bu tarzı devam ettirdiği unutulmamalıdır. Rudekî'nin kahramanlık şiiirlerinin sadeliği de son derece dikkat çeker.²

Şiiirlerinden de anlaşıldığı gibi uzun bir hayat yaşamış ve çok yaşlılıktan dolayı dişleri dökülmüştür. Gençlik günlerini, o çağlardaki güçlülüğü ve mal varlığını dizelerinde hep özlemle anmaktadır. Gençlik dönemi Buhara sarayında eğlence, mutluluk, güzeller ile kara gözlülerle aşk ve musiki meclislerinde eğlence ve bolluklar içerisinde geçen şairin yaşlılık çağları, tam tersine sakıntılarla geçmiştir.

Eserlerinin çoğu, zamanın acımasızlığına uğramış, günümüze kadar erişememiş olsa da İran halkının zihninde varlığı ve etkisi her zaman derinden hissedilmiş, bu etki günümüzde de devam etmiştir. Özetle IV./X. ve V./XI. yüzyıl şairleri arasında çevrelerinde böylesine çok sayıda ünlünün kümeleniği ve kendilerinden önemli ölçüde etkilendiği iki isimden söz edilebilir. Bunlar da tartışmasız Rudekî ve Firdevsî'dir.³

Rudekî, Farsça ilk şiiir söyleyen şair değildir. Ancak o Farsça'da olgun şiiirler söyleyen ilk şair, Fars şiiirini olgunluğa eriştiren ilk yetenektir. Kendisinden sonra gelen büyük şairler, onun Fars şiiirini olgunlaştırdığı söylerler. Rudekî'nin şiiirlerinin çok olduğu bilinmektedir. Bazı kaynaklarda son derece yüksek rakamlar verilse de şiiirlerinin en az 130.000 be-

¹ Avfî, Muhammed, *Lubâbu'l-elbâb* (yay. E. G. Browne), Tahran 1361 hş., I-II, II, 6; Hidâyet Rızâ Kulî Hân, *Mecma'u'l-fusahâ* (yay. Mezâhir-i Musaffâ) Tahran 1340 hş., II, 681; Nefisî, Saîd, *Târîh-i Nazm u Nesr*, Tahran 1363 hş., I, 21; Furuzânfer, Bediüzzamân, *Sohen u Sohenverân*, Tahran 1369 hş., s. 18; Yahakkî, Muhammed Cafer, "Rudekî", *Danişnâme-yi Edeb-i Fârsî*, III, 415-416.

² Rypka, Jan, *Târîh-i Edebiyyât-i Îrân* (çev. Kerîm-i Keşâverz), Tahran 1370 hş., I, 274.

³ Zerkanî, Seyyid Mehdî, *Târîh-i Edebi-yi Îrân*, Tahran 1388 hş., s. 359.

yit olduğu kabul edilir. Bazı kaynaklarda 1.300.000 beyit şiiri olduğu da aktarılır.⁴ Avfî, Rudekî'nin şiirinin yüz defter olduğunu söyler.⁵

Ancak bu büyük şairin on binlerce dize şiirinden günümüze gelebilenler, birtakım kitaplarda aktarılan sadece birkaç kıtası ve birkaç kasidesidir. Bazı dizeleri de birtakım şiir derlemeleri ve sözlüklerde örnek olarak aktarılmaktadır. Rudekî'nin bazı şiirleri bir diğer ünlü şair Katrân-i Tebrizî'nin divanında yer almaktadır. Zebîhullâh-i Safâ'nin tespitiyle bu karışıklık, büyük bir ihtimalle ikisinin de Memduhlarından birinin adının "Nasr" olmasından kaynaklanmaktadır.⁶

Günümüze kadar gelmiş olan beyitleri, kıtaları, kasideleri ve sayılı gazellerinden anlaşıldığı kadarıyla Rudekî, bütün şiir teknikleri ve edebi sanatları konusunda yetenekli, derin bilgili olduğu, teşbihleri, tasvirleri ve anlamsal derinliği açısından eşsiz bir şairdir. Dizelerinde özgün bir güçlülük, anlamsal ve şekilsel uyum kendisini açıkça gösterir. Sözlerinin etkisi de önemli ölçüde bu özgünlüklerinden kaynaklanır. Şiirlerinin çoğunda neşe, sevinç, mutluluk ve üzüntülere sebep olabilecek hiçbir şeyi önemsememesi dikkat çeker.⁷

Rudekî'den kalan şiirler üç farklı kategoride değerlendirilebilir: "Saray şiirleri", "aşk şiirleri" ve "özlem şiirleri". Saray şairi yazdığı için bir hayli yüklü servet biriktiren Rudekî, asıl ününü elbette övgü şiirleri methiyelerinden kazanmamıştı. Rudekî'nin şiirlerinde tasvirleri son derece alımlı, görkemli ve anlamlıdır. Baharı betimlediğinde doğa herkese gülümsemekte, lale parıldayıp etrafa ışıklar saçmakta, misk gibi koku saçmakta, ağaçların dalları meltem esintisiyle sallanmaktadır. Hazanı betimlerken, hazan rüzgarı bir kimyager olmasaydı nasıl bir bahçeyi altın sarısı renge dönüştürürdü? Harezmi rüzgarı altın sarısı yaprakları

⁴ Razî, Emîn Ahmed, *Heft İklîm*, Tahran 1389 hş., III, 1515; Browne, Edward Granville, *A Literary History of Persia*, Cambridge 1924, I, 457; Nefisî, Saîd, *Târîh-i Nazm u Nesr*, Tahran 1363 hş., I, 21; Ayrıntılı bilgi için bkz. Nefisî, Saîd, *Muhît-i Zindegî ve Ahvâl ve Eş'âr-i Rûdekî*, Tahran 1382 hş., s. 438-442; Safâ, Zebîhullâh, *Târîh-i Edebiyyât Der Êrân*, Tahran 1371 hş., I, 376-379; Furuzânfer, Bediüzzamân, *Sohen u Sohenverân*, Tahran 1369 hş., s. 18-19; Furuzânfer, Bediüzzamân, *Târîh-i Edebiyyât-i Êrân*, Tahran 1386 hş., s. 99; Zerrinkûb, "Mebânî-yi Şî'r-i Fârsî", s. 98.

⁵ Avfî, *Lubâbu'l-elbâb*, II, 7.

⁶ Safâ, *Târîh-i Edebiyyât*, I, 378.

⁷ Safâ, *Târîh-i Edebiyyât*, I, 378.

etrafa dağıtırken emirin kendisini ziyaret edenlerin eteklerine sarı sarı altınlar dökmesini andırır.⁸

Rudekî'nin divanından seçilen değişik kalıplardaki şiirlerinin çevirilerine yer verilmektedir:

1

زمانه، پندی آزاده وار داد مرا
زمانه، چون نگری، سر به سر همه پندست

به روز نیک کسان، گفت: تا تو غم نخوری
بسا کسا! که به روز تو آرزومندست

زمانه گفت مرا: خشم خویش دار نگاه
کرا زبان نه به بندست پای در بندست

*Özgürce bir öğüt verdi bana zaman,
İyi bakarsan zaten hep öğüttür zaman:*

*Şöyle dedi: "İyilerin günlerine bakarak üzülme sakın!
Senin günlerini arzulayıp duran niceleri var.*

*Zaman şöyle dedi bana: "Öfkene yenilme sakın;
Ayağına bağ vurulur diline bağ vurmamanın." ⁹*

⁸ Zerrînkûb, *Abdülhuseyn, "Bunyâd-i Şî'r-i Fârsî", Defter-i Eyyâm, Tahran 1358 hş., s. 234.*

⁹ Rudekî-yi Semerkandî, *Dîvân-i Rudekî-yi Semerkandî* (yay. Saîd-i Nefisî), Tahran 1373 hş., s. 71; Avfî, *Lubâbu'l-elbâb*, II, 9.

2

همی چه دانی؟ ای ماهروی مشکین موی
که حال بنده از این پیش بر چه سامان بود؟!

شد آن زمانه که رویش به سان دیبا بود
شد آن زمانه که مویش به سان قطران بود

شد آن زمانه، که او شاد بود و خرم بود
نشاط او به فزون بود و غم به نقصان بود

همیشه شاد و ندانستمی که، غم چه بود؟
دلم نشاط و طرب را فراخ میدان بود

تو رودکی را ای ماهرو کنون بینی!
بدان زمانه ندیدی که این چنینان بود

کنون زمانه دگر گشت و من دگر گشتم
عصا بیار که وقت عصا و انبان بود

*Ne bilirsin sen? Ey misk saçlı, ay yüzlü;
Bu kulun hali nasıldı bundan önceleri?!*

*Yüzünün ipek gibi olduğu günler geçti,
Saçımın katran renginde olduğu günler geçti.*

*Onun mutlu olduğu günler gelip geçti,
Sevincinden içi içine sığmıyordu, üzüntüsü azdı.*

*Hep mutluydum, üzüntü nedir bilmezdim.
Gönlüm neşe ve eğlencenin geniş meydanıydı.*

*Sen Rudekî'yi ey ay yüzlü, şimdi görüyorsun!
O zamanlar görmedin ki o zaman böyle değildi.*

*Şimdi zaman değişti, ben de değiştim;
Getir değneğimi, şimdi artık değnek ve torba zamanı.¹⁰*

3

دلا، تا کی همی جویی منی را؟

چه داری دوست هرزه دشمنی را؟

چرا جویی وفا از بی وفایی؟

چه کویی بیهده سرد آهنی را؟

ببخشا، ای پسر، بر من ببخشا

مکش در عشق خیره چون منی را

بیا، اینک نگه کن رودکی را

¹⁰ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 84.

اگر بی جان روان خواهی تنی را

Gönül daha nice koşacaksın benlik peşinde sen?

Neden seversin kötü düşmanı sen?

Neden vefa beklersin vefasız birinden sen?

Neden döversin soğuk demiri sen?

Bağışla ey oğul beni bağışla

Aşk yolunda öldürme benim gibi şaşkın birini.

Gel de gör şimdi Rudekî'yi sen

*Bir cansız ten görmek istiyorsan sen.*¹¹

4

با عاشقان نشین و همه عاشقی گزین

با هر که نیست عاشق کم کن قرینیا

باشد که وصال ببینند روی دوست

تو نیز در میانه ایشان ببینیا

تا اندر آن میانه، که ببینند روی او

تو نیز در میانه ایشان نشینیا

Aşıklarla otur kalk, ve aşkı seç her zaman

---

¹¹ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 67.

Arkadaşlık kurma asla aşık olmayanlarla.

*Bazen vuslat anında görünür yüzü dostun
Sen de onların arasında gör onu.*

*Görüldüğünde yüzü onun
Sen de git otur onların arasına.¹²*

5

آمد بهار خرم با رنگ و بوی طیب
با صد هزار نزهت و آرایش عجیب

شاید که مرد پیر بدین گه شود جوان
گیتی بدیل یافت شباب از پی مشیب

آن ابر بین که گرید چون مرد سوکوار
و آن رعد بین که نالد چون عاشق کئیب

کنجی که برف پیش همی داشت گل گرفت
هر جو یکی که خشک همی بود شد رطیب

لاله میان کشت بخندد همی ز دور
چون پنجه عروس به حنا شده خضیب

---

¹² Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 68.

بلبل همی بخواند در شاخسار بید
سار از درخت سرو مرو را شده مجیب

اکنون خورید باده و اکنون زبید شاد
کاکنون برد نصیب حبیب از بر حبیب

*Erişti kutlu bahar güzel renkleriyle, güzel kokularıyla,
Yüz bin neşeyle, yüz bin alımlı bezekle*

*Ola ki yaşlı adam bu zamanda gençleşsin
Dünya yaşlılık çağından sonra gençliğe dönüversin*

*Baksana o ağıt yakan adam gibi ağlayan buluta,
Baksana o üzgün aşık gibi inleyen gök gürültüsüne.*

*Önceleri kar olan yerde şimdi çiçekler açtı,
Kuru bütün tohumlar yeşerdi.*

*Gülümser durur lale ekinin ortasında uzaktan,
Gelinin kınalı kıpkızıl parmağı gibi.*

*Bülbül şakıyıp durur söğüt dalından,
Sığırcık cevap verir ona servi ağacından.*

*Şimdi için şarabı ve şimdi mutlu yaşayın,
Şimdi sevgili alıyor nasibini sevgilinin kucağından.¹³*

---

¹³ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 68, 69.

6

به سرای سپنج مهمان را
دل نهادن همیشگی نه رواست

زیر خاک اندرون ت باید خفت
گر چه اکنون خواب بر دیباست

با کسان بودن ت چه سود کند؟
که به گور اندرون شدن تنهاست

یار تو زیر خاک مور و مگس
چشم بگشا، بین: کنون پیداست

*Geçici üç beş günlük dünyaya
Hep gönül bağlamak yaraşmaz.*

*Toprağın altında uyuyacaksın,
Şimdi ipekler üzerinde uyusan da.*

*Kimselele birlikte olmamın yok ki bir yararı,
Mezara toprağın altına tek başına gidilecek.*

*Toprağın altında arkadaşların; karınca, sinek
Aç gözünü bak şimdiden görürsün.¹⁴*

¹⁴ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 70.

7

امروز به هر حالی بغداد بخاراست
کجا میر خراسانست، پیروزی آنجاست

ساقی، تو بده باده و مطرب تو بزن رود
تا می خورم امروز، که وقت طرب ماست

می هست و درم هست و بت لاله رخان هست
غم نیست و گر هست نصیب دل اعداست

*Bugün herhalde Bağdat Buhara'dır
Horasan emiri neredeyse zafer oradadır.*

*Sakî getir sun sen şarabı, çalgıcı çal sen de udu
İçeyim ben bugün şarabı, bugün eğlenme günümüz.*

*Şarabımız var, paramız var, lale yüzlü sevgili var
Gam yok, olsa da gam nasibi olsun düşman gönüllerinin.*¹⁵

8

تا جهان بود از سر آدم فراز
کس نبود از راز دانش بی نیاز

مردمان بخرد اندر هرزمان

---

¹⁵ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 71.

راز دانش را به هر گونه زبان

گرد کردند و گرامی داشتند
تا به سنگ اندر همی بنگاشتند

دانش اندر دل چراغ روشن است
وز همه بد بر تن تو جوشن است

*Gökler insanoğlunun başı üzerinde yükseleliden beri,
Hiç kimse bilginin gizemine kayıtsız değildi.*

*Akıllı kişiler her zaman
Bilginin gizemini her dilde,*

*Derlediler ve bilgiye değer verdiler.
Bilgiyi taşlara bile işlediler.*

*Bilgi yürekte aydınlık saçan bir kandil,
Her şeyden öte teninde bir kalkan senin.*¹⁶

9

آمد بهار خرم با رنگ و بوی طیب
با صد هزار نزهت و آرایش عجیب

¹⁶ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 156; Nefisî, *Ahvâl ve Eş'âr-i Rûdekî*, s. 567.

شاید که مرد پیر بدین گه شود جوان
گیتی بدیل یافت شباب از پی مشیب

آن ابر بین که گرید چون مرد سوکوار
و آن رعد بین که نالد چون عاشق کئیب

کنجی که برف پیش همی داشت گل گرفت
هر جو یکی که خشک همی بود شد رطیب

لاله میان کشت بخندد همی ز دور
چون پنجه عروس به حنّا شده خضیب

بلبل همی بخواند در شاخسار بید
سار از درخت سرو مرو را شده مجیب

اکنون خورید باده و اکنون زبید شاد
کاکنون برد نصیب حبیب از بر حبیب

*Erişti kutlu bahar güzel renkleriyle, güzel kokularıyla,
Yüz bin neşeyle, yüz bin alımlı bezekle*

*Ola ki yaşlı adam bu zamanda gençleşsin
Dünya yaşlılık çağından sonra gençliğe dönüversin*

*Baksana o ağıt yakan adam gibi ağlayan buluta,
Baksana o üzgün aşık gibi inleyen gök gürültüsüne.*

*Önceleri kar olan yerde şimdi çiçekler açtı,
Kuru bütün tohumlar yeşerdi.*

*Gülümser durur lale ekinin ortasında uzaktan,
Gelinin kınalı kıpkızıl parmağı gibi.*

*Bülbül şakıyıp durur söğüt dalından,
Sığırcık cevap verir ona servi ağacından.*

*Şimdi için şarabı ve şimdi mutlu yaşayın,
Şimdi sevgili alıyor nasibini sevgilinin kucağından.¹⁷*

10

مادر می را بکرد باید قربان
بچه او را گرفت و کرد به زندان

بچه او را ازو گرفت ندانی
تاش نکوبی نخست و زو نکشی جان

جز که نباشد حلال دور بکردن
بچه کوچک ز شیر مادر و پستان

---

¹⁷ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 68, 69.

تا نخورد شیر هفت مه به تمامی

از سر اردیبهشت تا بن آبان

آن گه شاید ز روی دین و ره داد

بچه به زندان تنگ و مادر قربان

چون بسپاری به حبس بچه او را

هفت شباروز خیره ماند و حیران

باز چو آید به هوش و حال ببیند

جوش بر آرد، بنالد از دل سوزان

چون بنشیند تمام و صافی گردد

گونه یاقوت سرخ گیرد و مرجان

ورش ببویی، گمان بری که گل سرخ

بوی بدو داد و مشک و عنبر با بان

آن گه اگر نیم شب درش بگشایی

چشمه خورشید را ببینی تابان

ور به بلور اندرون ببینی گویی:

گوهر سرخست به کف موسی عمران

*Kurban edilmeli şarabın annesi,
Yakalanmalı ve zindana atılmalı yavrusu.*

*Çocuğunu ondan alamazsın,
Ezip önce onu çekmeden canını.*

*Ne var ki helal olmaz uzaklaştırmak
Küçücük çocuğu anne sütünden ve memeden.*

*Yemedikçe sütü tam yedi ay
Ordibehişt başından Aban sonuna dek.*

*O zaman belki hem din hem de adalet yoluyla
Çocuk daracak zindana, anne de kurbanlığa.*

*Çocuğunu hapse attığımda,
Yedi gün yedi gece uyusuk ve hayran kalır.*

*Ardından kendine gelip gerçeği görünce,
Başlar kaynamaya ve inler yanık gönlünden.*

*Tam olgunlaşınca, tam saflaşınca,
Kızıl yakuta, mercana dönüverir.*

*Koklarsan onu kırmızı gül sanırsın,
Ona kokusunu vermiş misk, amber ve sorgun söğüdü.*

*Gece yarısı kapısını açtığımda;
Güneşin parıldadığını görürsün.*

*Billur içerisinde görsen sen onu, dersin:
"İmran oğlu Musa'nın elinde kızıl mücevher o." ¹⁸*

11

بوی جوی مولیان آید همی

یاد یار مهربان آید همی

ریگ آموی و درشتی راه او

زیر پایم پرنیان آید همی

آب جیحون از نشاط روی دوست

خنگ ما را تا میان آید همی

ای بخارا! شاد باش و دیر زی

میر زی تو شادمان آید همی

میر ماه است و بخارا آسمان

ماه سوی آسمان آید همی

میر سرو است و بخارا بوستان

سرو سوی بوستان آید همی

---

¹⁸ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 98-99; *Târih-i Sistân*, s. 318.

آفرین و مدح سود آید همی
گر به گنج اندر زیان آید همی

*Muliyân ırmağının kokusu geliyor,
Sevgili yar aklıma geliyor.*

*Amuy ırmağının kumu ve yolunun çetinliği
Ayağımın altında ipek gibi geliyor.*

*Ceyhun'un suyu sevgilinin yüzünün coşkusundan,
Atımızın beline dek geliyor.*

*Ey Buhara mutlu ol, mutlu yaşa
Emir sana doğru mutlu geliyor.*

*Emir ay, Buhara gökyüzü,
Ay gökyüzüne doğru geliyor.*

*Emir servi, Buhara bahçe,
Servi bahçeye doğru geliyor.*

*Övgünün ve beğenin yararı olur,
Hazineye zarar gelirse eğer.¹⁹*

12

بی روی تو خورشید جهان سوز مباد

---

¹⁹ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 113.

هم بی تو چراغ عالم افروز مباد

با وصل تو کس چو من بد آموز مباد

روزی که ترا نبینم آن روز مباد

*Olmadan senin yüzün dünyayı yakan güneş olmasın
Sensiz dünyayı aydınlatan kandil de olmasın.*

*Vuslatınla senin benim gibi kötülük örneği kimse olmasın
Senin görmeyeceğim bir gün varsa o gün olmasın.*²⁰

13

نامت شنوم، دل ز فرح زنده شود

حال من از اقبال تو فرخنده شود

وز غیر تو هر جا سخن آید به میان

خاطر به هزار غم پراگنده شود

*Duyunca adını sevincimden kıpırdar yüreğim
Bahtınla senin kutluluk kuşatır beni.*

*Senden başkasından söz edilince bir yerde
Binlerce gam kuşatır beni.*²¹

---

²⁰ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 113.

²¹ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 120.

14

بر عشق توام، نه صبر پیداست، نه دل
بی روی توام، نه عقل بر جاست، نه دل

این غم، که مراست کوه قافست، نه غم
این دل، که تراست، سنگ خاراست، نه دل

*Aşkından senin ne sabır kaldı ne yürek
Görmeden senin yüzünü ne akıl kaldı ne yürek.*

*Bu bendeki gam, gam değil Kaf Dağı
Bu sendeki yürek sert taş olamaz ki yürek.*²²

15

در منزل غم فگنده مفرش ماییم
وز آب دو چشم دل پر آتش ماییم

عالم چو ستم کند ستمکش ماییم
دست خوش روزگار ناخوش ماییم

*Gam evinde yerlere serilmiş sergi biziz
Göz yaşımızdan yüreğimize kor düşmüş olan biziz.*

Cefa saçtığında dünya, sitelere boğulmuş olan biziz

---

²² Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 121.

*Bu feleğin elinde oyuncak olmuş olan biziz.*²³

16

ای از گل سرخ رنگ بر بوده و بو
رنگ از پی رخ بر بوده، بو از پی مو

گل رنگ شود، چو روی شویی، همه جو
مشکین گردد، چو مو فشانی، همه کو

*Ey kırmızı gülden rengini, kokusunu kapmış
Yanağından rengi, saçının ucundan kokuyu almış.*

*Yıkayınca yüzünü sen gül renkli olur bütün ırmak
Dağıtınca saçını sen, misk kokuları saçar her yer.*²⁴

17

از کعبه کلیسیا نشینم کردی
آخر در کفر بی قرینم کردی

بعد از دو هزار سجده بر درگاه دوست
ای عشق، چه بیگانه ز دینم کردی!

*Kabe'den aldın kiliseye oturttun beni
Küfürde eşsiz benzersiz yaptın beni.*

---

²³ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 122.

²⁴ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 123.

*Dostun kapısında iki bin secde ettikten sonra
Ey aşk dinden nasıl uzaklaştırdım böyle beni?!*²⁵

18

گر بر سر نفس خود امیری، مردی
بر کور و کر ار نکته نگیری، مردی

مردی نبود فتاده را پای زدن
گر دست فتاده‌ای بگیری، مردی

*Öz nefesine geçiriyorsan sözünü adamsın,
Körü sağırı aşığulamıyorsan adamsın.*

*Düşmüşü tekmelemek değil adamlık,
Tutup kaldırırsan bir düşmüşü adamsın!*²⁶

19

با داده قناعت کن و با داد بزی
در بند تکلف مشو، آزاد بزی

در به ز خودی نظر مکن، غصه مخور
در کم ز خودی نظر کن و شاد بزی

Verilenle yetin, adaletle yaşa

²⁵ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 123.

²⁶ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 124.

Girme zorluklar altına özgür yaşa.

*Senden iyilere bakıp da üzülme
Senden kötülere bak, mutlu yaşa.*²⁷

20

چمن عقل را خزانی اگر
گلشن عشق را بهار تویی

عشق را گر پیمبری، لیکن
حسن را آفریدگار تویی

*Akil çimenliğinde hazan olsan da
Aşk bahçesinin baharı sensin.*

*Aşkın peygamberisin, ancak
Güzelliğin tanrısı sensin.*²⁸

KAYNAKÇA

Avfî, Muhammed, *Lubâbu'l-elbâb* (yay. E. G. Browne), Tahran 1361 hş.

Browne, Edward Granville, *A Literary History of Persia*, Cambridge 1924. +

Furuzânfer, Bediüzzamân, *Sohen u Sohenverân*, Tahran 1369 hş.

Furuzânfer, Bediüzzamân, *Sohen u Sohenverân*, Tahran 1369 hş.

---

²⁷ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 125.

²⁸ Rudekî, *Dîvân-i Rûdekî-yi Semerkandî*, s. 136.

- Furuzânfer, Bediüzzamân, *Târîh-i Edebiyyât-i Îrân*, Tahran 1386 hş.
- Hidâyet Rızâ Kulî Hân, *Mecma'u'l-fusahâ* (yay. Mezâhir-i Musaffâ)
Tahran 1340 hş.
- Nefisî, Saîd, *Muhît-i Zindegî ve Ahvâl ve Eş'âr-i Rûdekî*, Tahran 1382
hş.
- Nefisî, Saîd, *Târîh-i Nazm u Nesr*, Tahran 1363 hş.
- Nefisî, Saîd, *Târîh-i Nazm u Nesr*, Tahran 1363 hş.
- Razî, Emîn Ahmed, *Heft İklîm*, Tahran 1389 hş.
- Rudekî-yi Semerkandî, *Dîvân-i Rudekî-yi Semerkandî* (yay. Saîd-i
Nefisî), Tahran 1373 hş.
- Rypka, Jan, *Târîh-i Edebiyyât-i Îrân* (çev. Kerîm-i Keşâverz), Tahran
1370 hş.
- Safâ, Zebîhullâh, *Târîh-i Edebiyyât Der Îrân*, Tahran 1371 hş.
- Zerkanî, Seyyid Mehdî, *Târîh-i Edebi-yi Îrân*, Tahran 1388 hş.
- Zerrînkûb, *Abdulhuseyn*, "Bunyâd-i Şî'r-i Fârsî", *Defter-i Eyyâm*,
Tahran 1358 hş.